

Пролог

У другий сабат дванадцятого місяця в місті Плачі з неба впала дівчина.

Шкіра в неї була блакитна, а кров — червона.

Вона настромилася на залізні ґрати, що погнулися від удару, і висіла тепер на них, граційно вигнута, наче храмова танцівниця, яка відкинулася в екстазі на руку свого коханця. Лискучий спис прохромив її наскрізь. Навершя вийшло з грудей і блищало тепер, наче брошка. Дівчина трохи потріпотіла, коли дух відлітав із тіла, і з її довгого волосся дощем посипалися бутони вогняних свічок.

Пізніше казатимуть, що то були серця колібрі, а зовсім не квіти.

І скажуть, нібито дівчина не *стікала* кров'ю, а *плакала* нею. Що вона хтиво облизувала зуби, дивлячись на них, коли вмирала там, звисаючи догори ногами, що її знудило змією, яка перетворилася на дим, коли впала на землю. Подейкуватимуть, що прилетіла зграйка метеликів і спробувала підняти тіло дівчини з ґрат.

І то була правда. Але лише це.

Проте їм не вдалося. Метелики були не більші за роз'явлені від подиву дитячі ротки, і навіть кілька десятків їх

спромоглися підняти хіба що кілька потемнілих пасмечок волосся, перш ніж пухнасті крильця просякли кров'ю. Їх віднесло від дівчини разом із бутонами, коли подув вітру піском заפורошив вуличку. Земля здригнулася під ногами. Небо обернулося навколо своєї осі. Дивний спалах прохромив клуби диму, змусивши людей Плача прикрити очі від світла. Піщана буря, розжарене сяйво і сморід. Там стався вибух. Вони могли загинути, всі й одразу, але загинула лише дівчина, яка неначе випала з якоїсь небесної кишені.

Ноги її були босі, губи перемазані червоно-синім. У кишенях було повнісінько слив. Вона була юна, здивована і мертва.

А ще вона була блакитна.

Блакитна, як опал, блідо-синя. Блакитна, як волошки, або як крила бабки, або як небо навесні — не влітку.

Хтось закричав. Крику вторували інші, і не через те, що дівчина була мертва, а тому що вона була блакитна, а це в Плачі означало чимало. Навіть коли небо припинило хитатись, а земля — дрижати, коли останні клуби диму здійнялися над місцем вибуху й розтанули в повітрі, крики не вщухали, підсилюючись новими голосами, наче інфекція, яка передавалася подихом.

Зіткнувшись, дух блакитної дівчини скорботно зупинився на гострому списі, над її нерухогими грудями. Зойкнувши від шоку, вона підвела невидиму голову й загублено подивилася вгору.

Крики лунали й лунали.

А на протилежному кінці міста, на монолітному клині з безшовного, дзеркально гладенького металу ворухнулася, наче розбуджена галасом, статуя, повільно підвівши велику рогату голову.

Частина I

Шреста (*іменник*) — коли здійснюється мрія, але не для мрійника.

(Архаїчне, від Шрес — імені незаконно народженого божества удачі, яке, за повір'ям, карало мольників за недостатні пожертви, даруючи справедливість їхніх найпалкіших бажань іншим людям.)

Таємниці Плача

Імена можуть губитись, їх забувають. Лазло Стрендж знав про це краще за інших. У нього спочатку було інше ім'я, але його забули, як пісню, котру нема кому співати. Можливо, то було старовинне ім'я, що передавалося з роду в рід. Можливо, це ім'я дав йому хтось, хто його любив. Хлопцеві подобалося так думати, але правди він не знав. І мав лише «Лазло» та «Стрендж».

Стрендж — тому що таке прізвище давали всім підкидькам у королівстві Зосма, а *Лазло* — на честь німого дядька-ченця.

— Язика йому вирізали на каторжній галері, — розповів йому брат Аргос, коли хлопчик став досить дорослий, щоб зрозуміти. — Він був дивним мовчазним чоловіком, а ти був дивним мовчазним малюком, отож мені одразу спало на думку: *Лазло*. Того року я мав назвати так багато дітей — давав їм перше ім'я, що спало на думку.

Потім, наче щось згадавши, він додав:

— Я все одно був переконаний, що ти не житимеш.

Того року Зосма впала навколінки, стікаючи кров'ю незчисленних чоловіків у війні ні за що. Війна, звісно,

не обмежилася солдатами. Горіли поля, села були розграбовані. Групи знедолених селян блукали зруйнованими околицями, б'ючись із воронячими зграями за залишені колоски. Загинуло так багато люду, що критими возами, якими раніше до шибениць возили лиходіїв, тепер привозили сиріт до чоловічих і жіночих монастирів.

Їх звозили, як новонароджених ягнят: так їх, власне, і називали ченці; та й про своє походження вони знали не більше за тих ягнят. Деякі сироти були досить дорослі, щоб знати бодай своє ім'я, але Лазло привезли немовлям, і до того ж хворим.

— Ти був сирій, як дощ, — казав брат Аргос. — Я був упевнений, що ти помреш, але ти їв, спав і згодом таки набув нормального кольору. Ти так і не заплакав, жодного разу, що було ненормально, але нам у тобі це й подобалося. Ніхто з нас не йшов у ченці, щоб стати няньками.

На це маленький Лазло палко відповів:

— І ніхто з нас не народжувався, щоб стати сиротою.

Утім, він був сиротою, був Стренджем, і, попри схильність до фантазій, не плекав жодних ілюзій щодо свого становища.

Він змалку розумів, що жодних дивних одкровень на нього не чекатиме. Ніхто по нього не прийде, і йому ніколи не знати свого справжнього імені. Можливо, саме тому таємниця Плача так захопила Лазло.

Щиро кажучи, тих таємниць було дві: стара й нова. Стара розкрила його розум, але саме нова пробралася всередину, покружляла і вмостилася, зітхнувши, як задоволений дракон у новому затишному лігві. Там вона й залишиться, щоб бентежити розум протягом наступних років.

А ще вона була пов'язана з ім'ям і усвідомленням того, що імена можна не лише забути чи загубити. Ім'я можна вкрасти.

Йому було п'ять років, коли це сталося. Він, вихованець притулку в абатстві Земонан, пробрався до старого саду, де жили ночокрили й сіткокрили, щоб трохи погратися на самоті.

То було на початку зими. Деревы стояли чорні й голі. Під ногами від кожного кроку хрупотів іній, а клуби пари від кожного подиху супроводжували хлопчика, немов дружні привиди.

Задзвонив Ангелус, і його металевий голос повільними густими хвилями прокотився через вівчарню та понад садовими стінами. Дзвін скликав до молитви. Якщо хлопець не прийде, його відсутність помітять, а якщо таке трапиться, то відлупцюють різками.

Лазло не пішов.

Він завжди вишукував можливості втекти кудись са-мому, тож його ноги весь час були посмуговані ударами горіхового прутика, який звисав з окремого гачка з іменем хлопця. Утім, воно було того варте. Втекти від ченців і правил, від нудної роботи та від життя, яке муляло, наче замалі чоботи. Щоб *погратися*.

— Відступіть, якщо не хочете вскочити у халепу, — попередив він уявних ворогів.

В обох руках хлопчина тримав «мечі»: чорні гілки яблуні, товсті кінці яких були переплетені мотузками на кшталт руків'я. Він був малим недогодованим знайдою з численними порізами на голові, яку ченці поголили, щоб не заводилися воші, але тримався з неймовірною гідністю, і не виникло б жодного сумніву, що сам він тієї миті вважає

себе воїном. І не просто якимось там воїном, а тізерканцем, найзатятішим поміж усіх в історії.

— Жоден чужинець, — сказав він своїм ворогам, — не бачив забороненого міста. І не побачить, доки я живий.

— Тоді нам пощастило, — відповідали йому вороги, які в сутінках були для нього реальніші за ченців, чії молитви линули вниз із абатства до саду. — Тому що живим тобі бути недовго.

Сірі очі Лазло перетворилися на щілини.

— Гадаєте, що зможете перемогти *мене*?

Навколо затанцювали чорні дерева. Його подих-привид вітерцем відлетів убік, щоб одразу ж змінитись іншим. Тінь велетнем простяглася перед хлопцем, а в уяві мерехтіли видіння: стародавні війни і крилаті істоти, купа розпавлених кісток демонів та місто по той її бік. Місто, що загубилося в тумані часу.

Це була стара таємниця.

Вона перейшла до нього від божевільного ченця, брата Сайруса. Він був інвалід, отож мешканці притулку мали приносити йому їжу. Він не був добрий. Не був взірцем ні дідуся, ані наставника. Він мав жахливу хватку і був відомий тим, що хапав хлопців за руки і тримав годинами, змушуючи повторювати безглузді катехізми та зізнаватися в розмаїтті гріхів, більшість яких вони не коїли й навіть не розуміли, що воно таке. Сайруса і його вузлуватих рук боялися всі, а старші хлопці, замість захищати молодших, відправляли їх до лігва старого. Лазло боявся не менше за інших, але сам зголосився носити старому ченцеві *всі* трапези.

Чому?

Тому що брат Сайрус розповідав історії.

До історій в абатстві ставилися неприязно. В найкращому разі вони відвертали від духовних роздумів. У найгіршому — славили фальшивих богів і закликали грішити. Проте брат Сайрус давно вийшов за межі таких заборон. Він наче з ланцюга зірвався. Старий, напевно, навіть не тямив, де він є, і ця нездатність щось уторопати розлючувала його до сказу. Обличчя його ставало червоним, зуби скреготали. Коли він горлав, із рота бризкала слина. Утім, у нього траплялися й спокійні моменти: коли брат Сайрус звертався до тієї частини своєї пам'яті, де зберігалися спомини про дитинство, казки, що їх колись розповідала йому бабуся. Він був не в змозі запам'ятати імен ченців, ба навіть пригадати слова молитов, які десятиріччями повторював у келії, але історії просто лилися з нього, а Лазло слухав. Він усотував ті історії, як кактус вбирає в себе дощ.

На півдні та сході континенту Намаа, далеко-далеко від північної Зосми, лежала величезна суворя пустеля Ельмуталет.

Уміння переходити її було мистецтвом, доступним лише кільком обраним, які затято оберігали своє знання від усіх інших. А ген-ген за тією безмежною пусткою ховалося ніколи не бачене місто. Воно було лише вигадкою, байкою, але з тієї вигадки з'являлися різні дива — їх несли на своїх горбах верблюди крізь пустелю, щоб розпалити уяву людей по всьому світі.

У міста була назва.

Люди, які правили верблюдами, що привозили ті дива, називали ім'я й розповідали історії, і вони разом із дивами досягали віддалених земель, де викликали видіння розкішних сяйних бань, білих ручних оленів, жінок, які

своєю вродою могли позбавити розуму, і чоловіків, чії шаблі засліплювали сьйвом.

І це тривало багато століть. Крила палаців присвячували чужим дивам, полиці бібліотек відводили під історії. Торговці збагачувалися. Шукачі пригод нахабнішали і прагнули особисто знайти таємниче місто.

Жоден не повернувся. Для *фаранджі* — чужинців — місто було забороненим, а на тих, хто виживав після переходу через Ельмуталет, чекала страта, як на шпигунів. Утім, це не надто когось зупиняло. Забороніть людині щось робити — і вона прагнутиме того забороненого, як душа — спасіння, тим паче якщо заборонене є джерелом невимірних багатств.

Багато хто намагався.

Жоден не повернувся.

З-за обрію в пустелі щодня сходило сонце, і здавалося, що у світі все буде незмінним весь час. А потім, двісті років тому, каравани припинили з'являтися. На західних аванпостах біля Ельмуталет — Алконості та інших — чекали на розмиті гарячим повітрям силуети верблюдів із вантажами, що мали з'явитися з пустелі, як це відбувалося завжди... Але їх не було.

І не було.

І не було.

Не було більше верблюдів, людей, див, не було оповідок. *Ніколи*. То востаннє щось почули про заборонене, небачене, *загублене* місто, і то була таємниця, яка вразила Лазло.

Що сталося? Чи існує місто й досі? Він хотів знати все. Хлопчик навчився заохочувати брата Сайруса до розповідей і збираав історії, наче скарби. Лазло не мав нічого

свого, жодної дрібнички, а ті історії від початку здавалися йому власними скарбами.

Між баштами міста, казав брат Сайрус, були перекинуті шовкові стрічки, і діти балансували на них, як канатохідці, бігаючи від палацу до палацу, вдягнені у плащі з барвистого пір'я. Жодні двері ніколи не зачинялися, і навіть дверцята пташиних кліток залишалися відчиненими, щоб птахи могли відлітати й повертатися, коли їм заманеться. Всюди росли чудові фрукти, стиглі, лише руку простягни, а на підвіконнях залишали тістечка, які можна було просто брати.

Лазло ніколи навіть не *бачив* тістечок, не кажучи вже про те, щоб скуштувати, і його били різками за те, що він їв струшені вітром яблука, де було більше хробаків, аніж м'якоті.

Ці видіння свободи й достатку зачарували його. Вони, безперечно, відвертали його від духовних роздумів, але не більше, ніж летюча зоря може відволікти від болю в порожньому шлунку. Вони позначили перше у хлопцевому житті усвідомлення того, що можуть бути й інші шляхи, окрім єдиного, змалку відомого. Кращі, приємніші.

Вулиці міста, казав брат Сайрус, були вимощені кахлями із ляпіс-лазурі, і їх підтримували бездоганно чистими, щоб не бруднилося довге-довге волосся, яке тамтешні жінки не заплітали, дозволяючи повіватися за собою, наче полотна найчорнішого шовку. Витончені білі олені крокували вулицями поруч із містянами, а в річках плавали рептилії завбільшки з дорослого чоловіка. Перших називали *спектралами*, а матеріал їхніх рогів — *спектраліс*, або просто ліс, — оцінювали дорожче за золото.

Зміст

Пролог.....	7
ЧАСТИНА I	9
1. Таємниці Плача	10
2. Мрія обирає мрійника	21
3. Повне зібрання творів Лазло Стренджа.....	35
4. Бог-бастард фортуни	42
5. «Дива на сніданок»	54
6. Папір, чорнило й роки	62
7. Неможлива мрія	70
8. Тізерканці	75
9. Рідкісна можливість	82
10. У жодній з розказаних історій.....	87
11. Дванадцятий місяць.....	99
ЧАСТИНА II	101
12. Поцілунки з привидами	102
13. Чистилищний суп	112
14. Прекрасна і сповнена чудовиськ	128
15. Найстаріша у світі історія.....	145
16. Сотня частинок темряви	156
17. Муза жахів	167
18. Розтоплені кістки знищених демонів	183
19. Тінь нашого темного часу	193
20. Новини мерця.....	196
21. Проблема Плача	209
22. Візерунок світла, розчерки п'їтьми.....	214

ЧАСТИНА III	217
23. Більше не Небачене	218
24. Гидота. Лихо. Боженя.....	226
25. Ніч і новоприбульці	236
26. Зламані люди	249
27. Інший світ	255
28. Так не можна жити	265
29. Інші діти	277
30. Украдене ім'я, украдене небо	288
31. Милі гадючки.....	302
32. Простір між жахіттями	315
33. «Усі ми діти в темряві»	323
34. Дух бібліотекаря.....	334
35. Збляклі чорнила	341
36. Купування місяця	351
37. Ідеальний відтінок блакитного.....	359
38. Усі загинуть	376
39. Надприродний ворог	387
ЧАСТИНА IV	395
40. Милосердя.....	396
41. Відьомський вогник	404
42. Бог або монстр, монстр або бог.....	421
43. Зовсім не жахливий демон.....	428
44. Нечувана пропозиція	445
45. Дивний азот Стренджа	453
46. Просто сон.....	456
47. Жахіття.....	463
48. Немає місця в цьому світі	473
49. Серпанок фантазії	484
50. Цілісінький день попереду	486
51. Страхопуди	496

52. Вправний, але обпалений.....	498
53. Затьмарені серця.....	503
54. Надто милий, щоб його не з'їсти	512
55. Невіра.....	524
56. Майстри снів	527
57. Таємна мова.....	540
58. Односливова лють.....	548
59. Сірій, як дощ.....	554
60. Дещо дивне	563
61. Гарячий, ядучий, неправильний.....	565
62. Тихий апокаліпсис	574
63. Невагомі	577
64. У якій версії світу.....	580
65. Вітроносна.....	589
66. Бог і привид	595
67. Змиритися з неможливим.....	604
Подяка.....	618